

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

Վերլուծական տեղեկագիր

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ.

ՀԱՅ-ԹՈՒՐԻՔԱԿԱՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

№ 11

Երևան – 2017

YEREVAN STATE UNIVERSITY
CENTER FOR CIVILIZATION AND CULTURAL STUDIES

Analytical Bulletin

Regional and National Security Dynamics:
Armenian-Turkish Relations

№ 11

Yerevan 2017

Support to the Armenia-Turkey
Normalisation Process
European Union Initiative

This publication has been produced with the assistance of the European Union within the framework of the [Support to the Armenia-Turkey Normalisation Process](#) programme. The contents of this publication are the sole responsibility of the authors, and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, Eurasia Partnership Foundation or any other Consortium partner in the Programme.

Այս նյութը ստեղծվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ՝ «[Աջակցություն Հայաստան-Թուրքիա կարգավորման գործընթացին](#)» ծրագրի շրջանակներում: Նյութի բովանդակության համար պատասխանատու են հեղինակները: Բովանդակությունը կարող է չհամընկնել Եվրոպական միության, Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամի և ծրագրում ընդգրկված մյուս գործընկեր կազմակերպությունների տեսակետների հետ:

Support to the Armenia-Turkey Normalisation Process: Stage Two (ATNP2) is a programme implemented by a Consortium of eight civil society organisations from Armenia and Turkey with the financial assistance of the European Union under the Instrument contributing to Stability and Peace. ATNP2 builds upon the achievements of ATNP1 implemented between 2014-2015.

The overall objective of the programme is to empower and engage civil societies of Turkey and Armenia to contribute to the enhanced regional peace and stability, democratic pluralism and social inclusion across and within their societies. This will be achieved through engaging new actors in economic, cultural, educational, and awareness-raising activities between Armenia and Turkey, and improving information flow, communication exchange and networking between media, expert communities and institutions.

The Consortium partners include Civilitas Foundation (CF), Eurasia Partnership Foundation (EPF), Public Journalism Club (PJC), Regional Studies Center (RSC) from Armenia; and Anadolu Kültür, the Economic Policy Research Foundation of Turkey (TEPAV), Citizens Assembly (CA), and Hrant Dink Foundation from Turkey.

«Աջակցություն Հայաստան-Թուրքիա կարգավորման գործընթացին. 2-րդ փուլ» ծրագիրն իրականացնում է Հայաստանի և Թուրքիայի ութ հասարակական կազմակերպություններից բաղկացած կոնսորցիումը: Ծրագիրն իրականացվում է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ «Կայունության և խաղաղության ամրապնդման գործիքի» շրջանակներում: Ծրագրի երկրորդ փուլը հիմնված է 2014-2015թթ. իրականացված առաջին փուլի արդյունքների վրա:

Ծրագրի նպատակն է աջակցել Հայաստանի ու Թուրքիայի քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներին՝ նպաստելու տարածաշրջանային խաղաղության և կայունության հաստատմանը, ինչպես նաև ժողովրդավարական բազմակարծությանը: Այս նպատակին հասնելու համար նախատեսվում է իրականացնել տնտեսական, մշակութային, կրթական և հանրային իրազեկման տարաբնույթ գործողություններ՝ ամրապնդելով հասարակության տարբեր խմբերի միջև տեղեկատվական հոսքերը, հաղորդակցությունը և կապերի հաստատումը:

Կոնսորցիումի անդամներն են. Հայաստանում՝ Սիվիլիթաս հիմնադրամը, Եվրասիա համագործակցություն հիմնադրամը, Հանրային լրագրության ակումբը, Տարածաշրջանային հետազոտությունների կենտրոնը, Թուրքիայում՝ Անադոլու Քյուլթյուրը, Թուրքիայի տնտեսական քաղաքականության հետազոտությունների հիմնադրամը (Տեպավ), Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեան և Հրանտ Դինք հիմնադրամը:

ISSN 1829-4502

Հրատարակվում է ԵՊՀ Քաղաքակրթական և մշակութային հետազոտությունների կենտրոնի գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Համարի գլխավոր խմբագիր՝ Դավիթ Հովհաննիսյան

Խմբագրական կազմ՝ Սաթենիկ Մկրտչյան (համարի պատասխանատու), Լենա Գ. Կրիկոբյան, Գևորգ Տեր-Գաբրիելյան, Աննա Գևորգյան, Շուշան Կյուրեղյան, Տաթևիկ Պետրոսյան

Խմբագրական խորհուրդ՝
Դավիթ Հովհաննիսյան

բ.գ.թ., պրոֆեսոր, Արտակարգ
և լիազոր դեսպան (նախագահ)

Արամ Սիմոնյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ,

Ռուբեն Սաֆրաստյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Արման Կիրակոսյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
Արտակարգ և լիազոր դեսպան

Ռուբեն Շուգարյան

պ.գ.թ., Ֆլեթչերի իրավունքի և
դիվանագիտության դպրոց,
Թաֆթս համալսարան (ԱՄՆ)

Աննա Օհանյան

քաղ.գ.դ. քաղաքագիտության և
միջազգային հարաբերությունների
պրոֆեսոր, Սթոնհիլ Քոլեջ (ԱՄՆ)

Սերգեյ Մինասյան

քաղ.գ.դ.

Հայկ Քոչարյան

պ.գ.թ., դոցենտ

Volume Editor-in-chief: David Hovhannisyan

Editorial Staff:

Satenik Mkrtchyan (Volume coordinator), Lena D. Krikorian (Language editing), Gevorg Ter-Gabrielyan, Anna Gevorgyan, Shushan Kyureghyan, and Tatevik Petrosyan

Editorial Board:

David Hovhannisyan	Professor and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
Aram Simonyan	Doctor Professor, Corresponding Member of the Academy of Science of Armenia
Ruben Safrastyan	Doctor Professor, Member of Academy of Science of Armenia
Arman Kirakosyan	Doctor Professor and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
Rouben Shougarian	Doctor, Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University (USA)
Anna Ohanian	PhD in Political Science, Richard B. Finnegan Distinguished Professor of Political Science and International Relations, Stonehill College (USA)
Sergey Minasyan	Doctor of Political Science
Hayk Kocharyan	Doctor of History

The current publication is a collection of papers presented at the international conference titled “Regional and National Security Dynamics: Armenian-Turkish Relations,” which took place on September 29, 2017. It was co-organized by the Center for Civilization and Cultural Studies at Yerevan State University (YSU CCCS), and the Eurasia Partnership Foundation (EPF).

The conference was organized according to the following methodology: the YSU CCCS researchers were assigned to analyze the state security concepts of the U.S., the EU, Russia, China, Iran, Turkey, Azerbaijan, Georgia, and Armenia. This collective analysis was then sent to experts from each country for review. Then, the researchers and diplomats from the same countries were invited to participate in the conference and present their papers on the same issues.

This methodology enabled the participants to understand what official approaches countries with an active role in the region have. It also delivered these actors’ real perspectives formed by the implementation of Armenia’s national priorities and possibilities, their attitudes and understanding of the term “security” according to their interests.

I want to express my special gratitude to the Eurasia Partnership Foundation and to the leadership of Yerevan State University for their constant support in organizing the conference, for their motivation and for their creative ideas, and also my gratitude towards all participants for their invaluable scientific contributions.

David Hovhannisyanyan
Volume Editor-in-chief

CONTENT

David Hovhannisyan

REGIONAL SECURITY CONCEPTS
IN THE “THREE SEAS SYSTEM”14-17

Tatevik Mkrtchyan, Hayk Kocharyan

REGIONAL SECURITY DYNAMICS: ARMENIA18-36

Ünal Çeviköz

PERSPECTIVES FOR SECURITY AND STABILITY IN
THE SOUTH CAUCASUS: THE ROLE OF
NORMALISATION BETWEEN TURKEY AND ARMENIA37-54

Satenik Mkrtchyan

NATIONAL SECURITY CONCEPTS OF GEORGIA (2005 AND 2011):
REGIONAL, SUB-REGIONAL, AND GLOBAL SETTINGS55-72

Hayk Kocharyan, Sona Sukiasyan

REGIONAL SECURITY DYNAMICS: AZERBAIJAN73-93

Anna Gevorgyan

NATIONAL SECURITY OF THE ISLAMIC
REPUBLIC OF IRAN74-111

Shushan Kyureghyan

REGIONAL SECURITY DYNAMICS:
RUSSIAN FEDERATION112-136

Tatevik Petrosyan

REGIONAL SECURITY DYNAMICS:
PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA137-168

Mikayel Hovhannisyan

EU FOREIGN AND SECURITY POLICY
AND WIDER SOUTH CAUCASUS

169-186

Lena D. Krikorian

NATIONAL SECURITY STRATEGY DYNAMICS: FOREIGN POLICY
PRIORITIES OF THE UNITED STATES OF AMERICA

(Russia, China, Persian Gulf, Caucasus, Turkey, and Iran)

187-216

REVIEWS AND SPEECHES

Vahram Ter-Matevosyan

REVIEW ON ÜNAL ÇEVİKÖZ’S PAPER “PERSPECTIVES
FOR SECURITY AND STABILITY IN THE SOUTH CAUCASUS:
THE ROLE OF NORMALISATION BETWEEN
TURKEY AND ARMENIA”

218-226

Ü. ÇEVİKÖZ’S RESPONDING REMARKS TO
THE REVIEW BY V. TER-MATEVOSYAN

227-228

Mikayel Zolyan

RE-ASSESSING ARMENIA’S SECURITY CHALLENGES:
A RESPONSE TO THE PAPER “REGIONAL SECURITY
DYNAMIC: ARMENIA” BY TATEVIK MKRTCHYAN
AND HAYK KOCHARYAN

229-237

Anna Ohanyan

REVIEW ON LENA D. KRİKORIAN’S PAPER “NATIONAL
SECURITY STRATEGY DYNAMICS: FOREIGN POLICY
PRIORITIES OF THE UNITED STATES OF AMERICA
(Russia, China, Persian Gulf, Caucasus, Turkey, and Iran)”

238-241

Olga Vorkunova

REVIEW ON SHOUSHAN KYUREGHYAN’S PAPER “REGIONAL
SECURITY DYNAMICS: RUSSIAN FEDERATION”

242-244

Iris Kempe

REVIEW ON MIKAYEL HOVHANNISYAN’S PAPER
“EU FOREIGN AND SECURITY POLICY AND WIDER
SOUTH CAUCASUS”245-247

Hamidreza Azizi

REVIEW ON ANNA GEVORGYAN’S PAPER “NATIONAL
SECURITY OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN”248-251

Giorgi Gvalia

REVIEW ON SATENIK MKRTCHYAN’S PAPER “NATIONAL
SECURITY CONCEPTS OF 2005 AND 2011: REGIONAL,
SUB-REGIONAL, AND GLOBAL SETTINGS”252-256

THE TRANSCRIBED SPEECH OF *FERIDE INAN*
AT THE CONFERENCE, SESSION 4257-263

THE TRANSCRIBED SPEECH OF *VALI KOUZEGAR KALEJI*
AT THE CONFERENCE, SESSION 4264-267

THE TRANSCRIBED SPEECH OF *PAATA ZAKAREISHVILI*
AT THE CONFERENCE, SESSION 4268-272

THE TRANSCRIBED SPEECH OF *DANIEL FRIED*
AT THE CONFERENCE, SESSION 5273-277

THE TRANSCRIBED SPEECH OF *ANDREY YUROV*
AT THE CONFERENCE, SESSION 5278-284

CHINA’S FOREIGN POLICY AND RELATIONS
BETWEEN CHINA AND ARMENIA, *LI YONGHUI*285-288

PARTICIPANTS’ BIOGRAPHIES290-302

ABOUT THE CCCS303-304

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Դավիթ Հովհաննիսյան

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐԸ
«ԵՐԵՔ ԾՈՎԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ».....14-17

Տաթևիկ Մկրտչյան, Հայկ Քոչարյան

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆ.....18-36

Ունայ Չևիքոզ

ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ. ԹՈՒՐՔԻԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՈՐՄԱԼԱՑՄԱՆ ԴԵՐԸ.....37-54

Մաթենիկ Մկրտչյան

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ 2005Թ. ԵՎ 2011Թ.
ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐԸ. ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ, ԵՆԹԱՏԱՐԱԾԱ-
ՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԳԼՈՔԱԼ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ.....55-72

Հայկ Քոչարյան, Սոնա Սուքիասյան

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԴԻՆԱՄԻԿԱ. ԱԴԻԲԵՉԱՆ.....73-93

Աննա Գևորգյան

ԻՐԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....94-111

Շուշան Կյուրեղյան

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ.
ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅՈՒՆ.....112-136

Տաթևիկ Ղևորոսյան

ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԴԻՆԱՄԻԿԱ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ.....137-168

Միքայել Հովհաննիսյան

ԵՄ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԸՆԴԱՅՆՎԱԾ

ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԱԸ.....169-186

Լեւոս Դ. Կրիկոսյան

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ՌՈՒՄԱՍՏԱՆ, ՉԻՆԱՍՏԱՆ, ՊԱՐՄԻՑ ԾՈՑ, ԿՈՎԿԱՍ, ԹՈՒՐԹԻԱ, ԻՐԱՆ).....187-216

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԵԼՈՒՅԹՆԵՐ

Վահրամ Տեղ-Մաթևոսյան

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՉԵՎԻՔՈՉԻ «ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ. ԹՈՒՐԹԻԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՐԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՈՐՄԱԼԱՑՄԱՆ ԴԵՐԸ» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ.....218-226

ՈՒՆԱԼ ՉԵՎԻՔՈՉԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ Վ.ՏԵՐ-ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆԻ ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆԸ.....227-228

Միքայել Չոլյան

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ. ԱՐՁԱԳԱՆՔ Տ. ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ ԵՎ Հ.ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ «ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱԳՆՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆԸ.....229-237

Աննա Օհանյան

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԼԵՆԱ Դ.ԿՐԻԿՈՐՅԱՆԻ «ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ: ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ՌՈՒՄԱՍՏԱՆ, ՉԻՆԱՍՏԱՆ, ՊԱՐՄԻՑ ԾՈՑ, ԿՈՎԿԱՍ, ԹՈՒՐԹԻԱ, ԻՐԱՆ)» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ.....238-241

Օլգա Վարկունովա

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ Շ. ԿՅՈՒՐԵՂՅԱՆԻ «ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԴԻՆԱՄԻԿԱ: ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ.....242-244

Իրիս Կեմպե

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ Ս. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ «ԵՄ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԸՆԴԱՅՆՎԱԾ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԸ»

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ245-247

Համհրդեգու Ազիզի

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ Ա. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻ «ԻՐԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ.....248-251

Գիորգի Գվալիս

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ Ս. ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ «ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ 2005Թ. ԵՎ 2011Թ. ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԵՐԸ. ՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ, ԵՆԹԱՏԱՐԱԾԱՇՐՁԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԳԼՈՔԱԼ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ» ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ.....252-256

Ճերիշե Ինանի ԵԼՈՒՅԹԻ ՍՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....257-263

ՎԱԼԻ ՔՈՒՉԵԳԱՐ ՔԱԼԵՉԻԻ ԵԼՈՒՅԹԻ ՍՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....264-267

ՊԱՍՏԱ ՉԱՔԱՐԵԻՇՎԻԼԻԻ ԵԼՈՒՅԹԻ ՍՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....268-272

ԴԱՆԻԵԼ ՃՐԻՂԻ ԵԼՈՒՅԹԻ ՍՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....273-277

ԱՆԴՐԵՅ ՅՈՒՐՈՎԻ ԵԼՈՒՅԹԻ ՍՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....278-284

ԼԻ ՅՈՆԽՈՒԻ, ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՅ-ՉԻՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....285-288

ՄԱՍՆԱԿԻՅՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....290-302

ՔՍՀԿ-Ի ՄԱՍԻՆ.....303-304

REVIEWS AND SPEECHES

*Presented during the International Conference "Regional and National Security Dynamics: Armenia-Turkey Relations",
29 September 2017, Yerevan, Armenia*

**THE TRANSCRIBED SPEECH OF PAATA ZAKAREISHVILI
AT THE CONFERENCE, SESSION 4**

*Paata Zakareishvili,
Grigol Robakidze University, Georgia*

Спасибо, я буду говорить на русском. Я благодарю организаторов за приглашение на конференцию. Очень важны такие конференции. Так как ситуация на Кавказе меняется калейдоскопически быстро, все мы очень хорошо понимаем, насколько необходимо в регулярном режиме обсуждать где мы находимся в данный момент. Я с интересом слушал выступления наших иранских коллег, поскольку они в новом и ином ракурсе показывают потенциал Кавказа.

Мы все время говорим о Южном Кавказе как о регионе. Посмотрев на карту точно можно определить контуры региона. Но, когда в узком кругу наших южнокавказских экспертов собираемся, то приходится признаваться, что о регионе, по существу мало что можно сказать. Однозначно - это географический регион. Можно говорить о культурном регионе, потому что есть многовековые культурные взаимоотношения и взаимопроникновения. Но говорить о регионе в политическом или правовом контексте практически невозможно. Это почти что нонсенс. У Южного Кавказа есть уникальные возможности продвигаться вперед, но, к сожалению, на нашем веку трудно представить, что регион может состояться как серьезный геополитический фактор, который может диктовать свои условия другим акторам, имеющим интересы на Южном Кавказе.

Это очень печально. Южнокавказским государствам приходится действовать почти, что независимо друг от друга, а иногда и вопреки друг другу. Геополитический контекст на Южном Кавказе можно сравнить с капустой, подобно лепесткам, которые друг друга перекрывают, есть три государства и сверху перекрывают три

влиятельные державы, которые имеют обоснованные интересы в регионе: это Россия, Турция, и Иран. И в сердцевине этой капусты тлеют три конфликта, которые могут вспламениться в любой момент: это абхазский, югоосетинский и карабахский конфликты. В добавок к этому, в регионе присутствуют международные организации - ООН, ОБСЕ и Европейский Союз. Не сложно догадаться, что подобная международная вовлеченность не от хорошей жизни, и они больше как пожарная команда присутствует в беспокойном регионе. Первый образ, который всплывает при упоминании Южного Кавказа это - конфликты. Три государства и множество конфликтов: Внутри Грузии два конфликта; карабахский конфликт; грузино-российский межгосударственный конфликт; не решенный до конца сложные отношения Турции с Арменией. Еще невозможно восстановление дипломатических отношений между Турцией и Арменией, но уже разрушены дипломатические отношения между Грузии и Россией. Регион, как вулкан постоянно из себя извергает только проблемы и только конфликты.

Второй образ региона это - энергетические ресурсы. Об этом факторе здесь довольно много и компетентно говорилось. Я ограничусь характеристикой ситуации в Грузии.

25 лет прошел после начало боевых действий, как в Южной Осетии, так и в Абхазии, но не одна из сторон в конфликте, за это время, не смогли добиться тех целей, которых рассчитывали достичь через вооруженный конфликт. Если вспомнить, что произошло в Европе за 25 лет после второй мировой войны, то увидим, что за это время были заложены основы Европейского Союза. Там, те поколения, которые воевали между собой, поняли, что надо менять ситуацию. Пока жива поколение, которое участвовал в той ужасной войне, надо было успеть исправить основы существования Европы. У нас, как на Кавказе, так и в Грузии, значительно меньшие масштабы разрухи и перед нами, как наглядное пособие - уникальный опыт европейцев. Но мы никак не можем сдвинуться с мертвой точки. Даже наоборот, если куда-то сдвинулись, то в сторону сохранения конфронтации. В Грузинских

конфликтах присутствуют, по крайней мере, три стороны, которые заинтересованы в разрешении конфликта через свои интересы: это Россия, Грузия и соответственно Абхазия и Южная Осетия. Ни одна из них не добилась своих целей. Россия не смогла добиться того, чтобы Грузия отказалась от западных ценностей и развернулась в сторону России. Несмотря на временные территориальные потери, Грузия с еще большей настойчивостью стремится в сторону западной демократии. Работает эффект вишневого косточка - чем сильнее ее нажимаешь, тем дальше косточка летит. Россия полностью теряет Грузию.

Чего добились Абхазия и Южная Осетия? Они хотели независимость, а получили больше зависимости... от России. Так называемые договоры, которые, за последний период были подписанный между Сухуми и Москвой, между Цхинвали и Москвой, четко показывают насколько превалируют интересы России - аннексировать эти территории и прибрать к рукам все управляющие органы этих политических образований. Однозначно видно, что от их независимости одни "рога и копыта" остаются. В Абхазии должно быть осознание того, что после Крыма наступит их черед. А Грузия чего добилась? Она тоже не смогла добиться своей территориальной целостности. До сих пор это проблема не решена.

Какие перспективы сейчас у этих сторон? Россия, скорее всего, еще долго не изменится. Там ситуация, как минимум на 7-10 лет будет сохранен в нынешнем положении. У Абхазии и Южной Осетии, если и были какие-то перспективы независимости, то они полностью улетучились и они стали еще более туманными. Их будущее больше связано с Россией, чем с независимостью. Международное сообщество не проявляет никаких желаний признать их независимость. 25 лет прошел, и они полностью формировались обществами, которые никак не могут свой собственный путь определить и следовать ему. За 25 лет, по крайней мере, абхазы, которые находятся на побережье Черного моря, могли бы по примеру Аджарии достичь определенного развития если не процветания.

А вот у Грузии, все-таки, есть определенные перспективы достичь значительных результатов на пути сближения с НАТО и с ЕС. Очень медленно, но этот прогресс налицо. Я не согласен с некоторыми экспертами, которые предполагают, что грузинские власти больше делают упор на Европейский Союз и оставляют в тень НАТО. Это не так. Это как шахматная игра - какая фигура имеет больше перспектив, та фигура и движется. Да, сегодня у нас есть достижения, в процессе сближения с ЕС. Это договор ассоциированного членства и безвизовый режим со странами Шенгенского договора. Это довольно серьезные шаги в сторону запада. Но никто не отказывается от НАТО. Наоборот, я даже считаю, что НАТО ближе. НАТО наш непосредственный сосед в отличии от ЕС. Другое дело насколько НАТО и Европейский Союз готовы сегодня и в ближайшие 5-10 лет серьезно рассматривать Грузию как потенциального члена. Лично для меня, как гражданина Грузии, не так важен окончательный результат, как процесс. Демократизация Грузии наиболее важна для меня и соответствие тем стандартам, которые предлагают и требуют от нас НАТО и Европейский Союз. Соответственно, в этом направлении у нас много чего еще недоработано.

Так как, южнокавказские государства находятся под воздействием перекрестной гравитации трех региональных игроков, то каждая из них мог бы переосмыслить безрезультативную политику по отношению к своим оппонентам. На пример, Россия могла бы пересмотреть контрпродуктивную политику по отношению к Грузии. Сегодня Президент России Владимир Путин с официальным визитом находится в Турции. Это хороший знак. Добрые отношения между Россией и Турцией только на благо региону. Турция - влиятельный и сильный игрок в регионе, который фактически охватывает все важные регионы Северной Африки, Средиземноморья, Черного моря, Кавказа и Ближнего Востока - довольно корректно и достойно ведет себя по отношению к Грузии. Грузию усиливает такая поддержка. Думаю, Россия только выиграла бы, если она построила свои отношения с Грузии также, как она выстраивает их с Турцией. Турция является членом НАТО, несмотря на это она является достойным партнером России. Так как, маршрут Грузии

необратимо выстроен по направлению к НАТО, то России было бы лучше считаться с этим фактором и соответственно прилагать усилия иметь в НАТО надежного партнера в лице Грузии, чем враждебно настроенное государство, который граничит со стороны беспокойного Северного Кавказа.

Если вернуться к началу моего выступления, то у государств и народов Южного Кавказа впервые за всю свою историю складываются условия, когда сами эти государства могут принимать решения исходя из собственных и региональных интересов. Для этого следует смотреть вперед, а не назад, и вооружиться теми ценностями, которые управляют такими объединениями как ЕС. Наши государства хорошо преуспели в наших национализмах. Мы успешно защищаем наши этнические и религиозные идентичности. Все мы древние народы. У всех у нас великие языки, глубокие истории и устойчивые религиозные институты. Но у нас почти нет никакого опыта строительства современного государства, основанное на гражданских ценностях и на демократических институтах. Я думаю, если грузинское, азербайджанское и армянское общества, плюс общества, в Нагорном Карабахе, в Абхазии и в Южной Осетии, как-то начнут продвигаться в этом направлении, то здесь можно выстроит определенные перспективы. Не обязательно, чтобы все направлялись в сторону НАТО или Европейского союза, но надо вооружаться теми ценностями и институтами, которые привели к устойчивому и поступательному развитию европейских стран. В противном случае мы надолго останемся в той яме, в котором попали 25 лет назад.

И последнее, повестка конференции настроил нас на вопросы безопасности. Она очень важна, но государства стоят на двух ногах, на двух несущих стенах - это безопасность и развитие. Я, как в недавнем прошлом политик, могу подтвердить, что властям очень легко манипулировать понятиями безопасности, но зато практически невозможно манипулировать понятиями развития. Результаты развития всем заметно. Поэтому, вместе безопасности следует обсуждать и возможности развития. Спасибо.